

Procesevaluatie Training Agressie Controle

Samenvatting TACt Regulier

Juli 2018

Wendy Buysse

wbuysse@dsp-groep.nl

06-24384734

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het WODC, afdeling Extern Wetenschappelijke Betrekkingen, ministerie van Justitie en Veiligheid.

©2018, WODC, ministerie van Justitie en Veiligheid. Auteursrechten voorbehouden.

Inleiding

De Training Agressie Controle (TACt) is een individuele gedragsinterventie die jongeren binnen een strafrechtelijk kader als leerstraf kan worden opgelegd. Naast de reguliere variant (TACt Regulier) bestaat er een variant voor jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB), TACt Plus. TACt Regulier is in 2010 op verzoek van de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) door PI Research ontwikkeld op basis van de ervaringen met een groepstraining voor agressiecontrole.

TACt Regulier is in april 2014 erkend door de toenmalige Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie. Dit betekent dat de interventie voldoet aan alle kwaliteitscriteria voor gedragsinterventies die door het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) zijn opgesteld. Voor de herbeoordeling van de interventie door de erkenningscommissie is een procesevaluatie nodig.

DSP-groep heeft in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum (WODC) van het ministerie van JenV tussen 1 juli 2017 en 1 mei 2018 een procesevaluatie uitgevoerd naar TACt Regulier. De resultaten van de procesevaluatie worden hier samengevat. Parallel aan deze procesevaluatie is ook een procesevaluatie van TACt Plus uitgevoerd. De resultaten daarvan zijn in een aparte samenvatting weergegeven.

De organisatie van TACt Regulier

De RvdK is eigenaar van de interventie en besteedt de uitvoering van de interventie om de twee jaar aan (met de mogelijkheid van een verlenging van twee jaar). TACt Regulier wordt sinds 2015 uitgevoerd door de gecertificeerde trainers van Top Groep – een zorgverlener gespecialiseerd in het uitvoeren van trainingen en begeleidingstrajecten voor jongeren en volwassenen. PI Research verzorgt de opleiding en certificering van de TACt-trainers. Top Groep heeft een samenwerkingsverband met PI Research voor de kwaliteitsbewaking. PI Research voert de supervisie uit.

Als een jongere wordt verdacht van een strafbaar feit en bij de politie op basis van het onderdeel van het Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen (LIJ) voor de politie (Preselect Recidive) een midden of hoog algemeen recidiverisico wordt vastgesteld, dan vindt er in principe altijd een onderzoek door de RvdK plaats. De raadsonderzoeker van de RvdK verzamelt in het kader van het raadsonderzoek informatie die in het onderdeel van het LIJ bedoeld voor de RvdK gestructureerd wordt ingevoerd. Op basis van de indicatiecriteria voor de verschillende interventies die in de systematiek van het LIJ zijn opgenomen, komt het LIJ met suggesties voor een of meerdere interventies. De raadsonderzoeker beoordeelt vervolgens in een multi disciplinair overleg (MDO) of er geen contra-indicaties zijn die mogelijke uitvoering van de gesuggereerde interventies in de weg zitten, en welke interventie het best past bij de problematiek van de jongere. De raadsonderzoeker brengt advies uit aan het OM of de rechter. Zij kunnen het advies overnemen of niet. De leerstraf kan worden opgelegd door de officier van justitie of de rechter. Jongeren die een leerstraf opgelegd krijgen worden vervolgens bij de RvdK aangemeld. De coördinatoren taakstraf zetten de leerstraffen uit bij de Top Groep, die een trainer toewijst aan de jongere. De coördinatoren taakstraf

bewaken het strafrechtelijke proces en spreken de jongeren aan op het niet naleven van regels en afspraken. Ze voeren de casusregie over de leerstraf en volgen het proces van TACt Regulier.

De interventie TACt Regulier

TACt Regulier is bedoeld voor jongeren die een of meerdere delicten hebben gepleegd en tekorten hebben in sociale vaardigheden en boosheidscontrole en een antisociale attitude en denkfouten hebben. De interventie heeft tot doel het risico op agressief en antisociaal gedrag te verminderen door het trainen van sociale vaardigheden, het aanleren van boosheidscontrole, het wijzigen van cognitieve vervormingen (denkfouten) en het verhogen van het niveau van moreel redeneren. TACt Regulier bestaat uit drie onderdelen: Sociale Vaardigheden (SOVA), Boosheidscontrole (BCT) en Moreel Redeneren (MR). Elk onderdeel bestaat uit acht bijeenkomsten van een uur. Per week vinden twee bijeenkomsten plaats. In een bijeenkomst worden de onderdelen sociale vaardigheden en boosheidscontrole na elkaar gegeven. Moreel Redeneren wordt in een aparte bijeenkomst gegeven. Bij elke bijeenkomst krijgen de jongeren huiswerkopdrachten mee. Het is de bedoeling dat de jongeren tussen de bijeenkomsten de geleerde vaardigheden oefenen in dagelijkse situaties.

Doel van de procesevaluatie

Het doel van dit onderzoek is te bepalen of de interventie programma-integer wordt uitgevoerd.

De interventie wordt programma-integer uitgevoerd als:

- ③ de bereikte doelgroep voldoet aan de criteria voor de beoogde doelgroep;
- ③ de interventie wordt uitgevoerd zoals beschreven staat in de handleidingen die zijn goedgekeurd door de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie; en
- ③ de professionals en de organisaties die betrokken zijn bij de uitvoering van de interventie voldoen aan de eisen in de handleiding.

Daarnaast brengt de procesevaluatie knelpunten en bevorderende factoren in de uitvoering in kaart en is onderzocht of voldaan wordt aan de voorwaarden om een veranderonderzoek uit te voeren.

Onderzoeksmethoden

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden zijn verschillende onderzoeksmethoden ingezet en verschillende bronnen geraadpleegd. Op basis van een documentenanalyse van de handleidingen van TACt Regulier is een beoordelingskader opgesteld. Om inzicht te krijgen in de instroom, doorstroom en uitstroom en de kenmerken van de bereikte doelgroep zijn extracties opgevraagd uit registraties van de RvdK uit de periode 1 april 2015 tot 1 januari 2018. Aanvullend is een dossieronderzoek uitgevoerd naar 100 dossiers bij de RvdK¹. Om zicht te krijgen op het indicatieproces is in acht van de tien regio's een raadsonderzoeker of gedragswetenschapper geïnterviewd (8 respondenten), vijf officieren van justitie en twee rechters. Om de uitvoering van de interventie in kaart te brengen zijn de registraties van Top Groep van afgeronde

---

¹ Er is een at random steekproef getrokken van 50 dossiers van jongeren die TACt Regulier opgelegd hebben gekregen en van 50 dossiers die TACt Plus opgelegd hebben gekregen. In de dossieronderzoek naar de kenmerken van de doelgroep zijn de dossiers gecombineerd omdat de inclusiecriteria en contra-indicaties dezelfde zijn met uitzondering van het criterium LVB.

trainingen tussen 1 januari 2015 en 1 januari 2018 geanalyseerd. Daarnaast is dossieronderzoek uitgevoerd van 50 dossiers van Top Groep. Tien coördinatoren taakstraf zijn geïnterviewd. Er heeft bij aanvang van het onderzoek een interview plaatsgevonden met het hoofd kwaliteitsbewaking van PI Research en het management van Top Groep, en een groepsinterview met trainers (vijf respondenten). De video-opnames van negen trainingsbijeenkomsten zijn geanalyseerd en een training is geobserveerd. Het is slechts in één geval gelukt om een interview met een jongere te hebben. Er waren ten tijde van het veldwerk geen andere jongeren die wilden meewerken aan het onderzoek en/of jongeren waarvan de trainers het passend vonden om ze te benaderen voor het onderzoek. Om de bevindingen terug te koppelen aan de trainers is een vragenlijst met stellingen uitgezet onder alle trainers die in januari 2018 actief als trainer betrokken waren bij TACT. Elf trainers (respons 61%) hebben de vragenlijst ingevuld. Met drie trainers zijn aanvullende telefonische interviews gehouden. De beoordelingsverslagen van tien trainers (in het kader van de beoordeling van de licentie) zijn geanalyseerd. Tot slot heeft een terugkoppelinginterview plaatsgevonden met het hoofd kwaliteitsbewaking van PI Research en het management van Top Groep.

Beoordeling programma-integriteit

Om de programma-integriteit te beoordelen zijn op basis van de handleidingen kernelementen voor de uitvoering van TACT Regulier geformuleerd en geoperationaliseerd. In de handleidingen zelf worden de kernelementen niet als dusdanig benoemd. In overleg met de hoofden kwaliteitsbewaking zijn zeven kernelementen benoemd waaraan het meeste gewicht wordt gegeven (zie tabel 1). Voor de beoordeling van de criteria voor doelgroep en context en de uitvoering van de kernelementen zijn we uitgegaan van de bevindingen van Durlak en Dupré (2008). Zij concluderen dat positieve uitkomsten verwacht kunnen worden bij een minimale programma-integriteit van 60%. In een recente meta-analyse van Goense et al. (2016)² naar het effect van interventies voor jongeren op antisociaal gedrag blijkt overigens dat alleen interventies met een hoog niveau van programma-integriteit een positief effect hebben.

Aangezien geen gevalideerd en betrouwbaar systeem voorhanden was om de programma-integriteit van TACT Regulier te beoordelen, en er überhaupt problemen waren met de objectieve vaststelling van programma-integriteit op basis van verschillende bronnen, zijn robuuste uitspraken over de mate van programma-integriteit van TACT Regulier niet goed mogelijk. Per criterium hebben we op basis van de kwantitatieve en kwalitatieve gegevens beoordeeld of het criterium van toepassing is op minder dan 60% van de trainingen/trainers (= onvoldoende), op 60 tot 80% van de trainingen/trainers (= voor verbetering vatbaar) of op meer dan 80% van de trainingen/trainers (= goed). Als er onvoldoende informatie is om een beoordeling te geven, hebben we het criterium met onbekend beoordeeld. In het beoordelingskader is benoemd hoe de beoordeling op basis van de kwantitatieve en kwalitatieve gegevens tot stand komt. Een beperking van het onderzoek is dat de beoordeling grotendeels gebaseerd is op zelfrapportage in plaats van op objectieve materialen.

---

² Goense, P.B., Ansink, M., Stams, G.-J., Boendermaker, L. & Hoeve, M. (2016). Making "what works" work: A meta-analytic study of the effect of treatment integrity on outcome of evidence based-interventions for juveniles with anti-social behavior. *Aggression and Violation*, 31, 106-115. <http://dx.doi.org/10.1016/j.avb.2016.08.003>,

De overall programma-integriteit is voor verbetering vatbaar. Er zijn teveel onderdelen waarbij er onduidelijkheid is over de programma-integriteit en er ontbreken objectieve bronnen. Op basis van de beschikbare bronnen wordt de uitvoering van twee elementen als goed beoordeeld. De overige kernelementen worden als voor verbetering vatbaar beoordeeld. Geen van de kernelementen en criteria is als onvoldoende beoordeeld. De beoordeling van de kernelementen wordt in tabel 1 samengevat. In de procesevaluatie zijn de onzekerheden en onduidelijkheden benoemd, waardoor een genuanceerd beeld wordt gegeven van de uitvoering van TACT.

Tabel 1. Beoordeling programma-integriteit (doelgroep, kernelementen en context)

Criterium	
Doelgroep	De bereikte doelgroep voldoet aan de criteria voor de beoogde doelgroep
Kernelementen	Aangepaste duur en fasering (8 SOVA, 8 BCT en 8 MR)
	Responsiviteit (oefeningen worden aangepast aan de individuele situatie van de jongere)
	Sociale Vaardigheden worden geoefend (SOVA)
	Boosheidscontroleketen wordt toegepast (BCT)
	Morele dilemma's worden in drie fasen behandeld (MR)
	Huiswerk wordt opgegeven, gemaakt en besproken
Context (uitvoerders en organisatie)	De ouders worden betrokken op de voorgeschreven manier
	De trainers voldoen aan eisen voor opleiding, certificering
	Supervisors en opleiders voldoen aan de eisen voor opleiding, certificering en supervisie
	De programma-integriteit wordt bewaakt conform de handleiding
	De samenwerking met de ketenpartners verloopt goed

Goed	Voor verbetering vatbaar	Onvoldoende	Onbekend
------	--------------------------	-------------	----------

Voldoet de bereikte doelgroep aan de criteria voor de beoogde doelgroep?

Tussen 1 april 2015 en 1 januari 2018 zijn 370 jongeren ingestroomd in TACT Regulier. 356 jongeren hebben de training afgesloten op 1 januari 2018 en bij veertien jongeren loopt de training nog. Van de 356 jongeren bij wie de training is afgesloten zijn 33 jongeren niet met de training gestart. 323 jongeren zijn met de training gestart en hebben die afgesloten. Van die 323 jongeren heeft 11% de training voortijdig afgebroken en heeft 89% de training volledig doorlopen en afgerond.

In het dossieronderzoek bij de RvdK voldoet een minderheid van de bereikte doelgroep aan alle criteria van de beoogde doelgroep die staan geformuleerd in de handleiding: circa 45%. Dat betekent dat het merendeel *niet* voldoet aan een of enkele criteria uit de handleiding. Aan elk afzonderlijk criterium voldoet minimaal 84%. Bij 80% van de jongeren is er sprake van tekorten in boosheidscontrole en sociale

vaardigheden. Voor de hoofden kwaliteitsbewaking van PI Research zijn dit de belangrijkste criteria voor TACt. Ook aan deze beide criteria voldoet 20% van de deelnemers niet. TACt Regulier is bedoeld voor jongeren met een hoog of midden recidiverisico. Bij 16% van de deelnemers is het recidiverisico laag. Daarnaast gelden contra-indicaties. Dit is op basis van het dossieronderzoek moeilijk te bepalen. In het MDO wordt bepaald of de contra-indicaties de training in de weg staan. Op basis van het dossieronderzoek is niet te bepalen of de contra-indicaties in het dossier de training in de weg staan en of dit is besproken in het MDO. Verder komt het voor dat jongeren met een licht verstandelijke beperking TACt Regulier opgelegd krijgen.

Op basis van de registratiegegevens en het dossieronderzoek is het niet mogelijk om van alle criteria een goed beeld te krijgen. Zo wordt bereidheid tot medewerking niet standaard geregistreerd, werd in de onderzoeksperiode nog niet goed geregistreerd of er sprake is van een LVB en wordt er geen instrument gebruikt om de motivatie van de jongeren objectief te meten. Op basis van het dossieronderzoek is het ook moeilijk te bepalen of de genoemde problematiek de training in de weg staat of niet. Tot slot is er onduidelijkheid over het gewicht dat aan de verschillende inclusiecriteria moet worden gegeven. In de handleiding is dit niet benoemd maar in de praktijk wordt meer gewicht gegeven aan tekorten in boosheidscontrole en sociale vaardigheden.

Worden de kernelementen van de interventie uitgevoerd zoals bedoeld?

Van de zeven kernelementen wordt op basis van de geraadpleegde bronnen de uitvoering van twee als goed beoordeeld: oefenen van sociale vaardigheden en het toepassen van de boosheidscontroleketen. De uitvoering van de andere kernelementen is voor verbetering vatbaar. Zo is binnen duur en fasering het uitvoeren van het onderdeel Moreel Redeneren een aandachtspunt. Niet alle trainers vinden deze module en de omvang ervan passen bij de jongeren. De uitvoering van deze module wordt ook als moeilijk ervaren. Verder is het aanpassen van oefeningen aan de individuele situatie van de jongeren een aandachtspunt voor meerdere trainers (responsiviteit). TACt Regulier is een training met standaardmodules, maar in de oefeningen worden individuele accenten gelegd om aan te sluiten bij de behoeften van de jongeren. Ook de kernelementen met betrekking tot netwerk en generalisatie (huiswerk, betrokkenheid ouders, contact met coördinatoren taakstraf en betrokkenheid andere hulpverleners) worden als voor verbetering vatbaar beoordeeld. Deze kernelementen worden niet eenduidig uitgevoerd en redenen om af te wijken van de programma-integriteit worden niet goed vastgelegd. Het is niet duidelijk of het huiswerk niet is gemaakt of dat het formulier niet is ingevuld. Het is niet duidelijk waarom ouders niet zijn betrokken en of de ouderbetrokkenheid alleen bestaat uit de aanwezigheid van ouders bij de voorgeschreven bijeenkomsten of dat ouders de jongeren ook ondersteunen bij het huiswerk en het oefenen van de vaardigheden. Het doel van ouderbetrokkenheid is de generalisatie van de geleerde vaardigheden te ondersteunen.

Het contact tussen trainers en coördinatoren taakstraf wordt door trainers en coördinatoren als goed beoordeeld. Uit de registratiecijfers blijkt echter dat de coördinatoren taakstraf niet altijd aanwezig zijn bij de evaluaties, en het is ook niet duidelijk hoe en in welke mate de trainers de coördinatoren tussentijds op de hoogte houden. Dit lijkt persoonsafhankelijk te zijn, zowel van de persoon van de trainer als van de coördinator taakstraf.

Voldoen trainers en organisatie aan de eisen?

De trainers en de organisaties voldoen aan de eisen uit de handleiding. Supervisie en bewaking van de kwaliteit vinden plaats conform de handleiding. Volgens de onderzoekers leidt dit model echter niet tot een objectieve beoordeling van de programma-integriteit. Trainers kunnen zelf kiezen welke bijeenkomsten ze opnemen en voorleggen voor de beoordeling. Ook gebeurt de beoordeling van de video-opnames niet met een gevalideerd objectief meetinstrument.

Wat is er nodig om de programma-integriteit te verbeteren?

Zoals gesteld is het aan te raden om een hoge programma-integriteit na te streven omdat alleen bij een hoge programma-integriteit de beoogde effecten kunnen worden verwacht. Om de programma-integriteit te bevorderen is het nodig enkele knelpunten in de uitvoering aan te pakken. Ten eerste is het van belang dat de doelgroep aan alle criteria voldoet. Hiervoor is duidelijkheid nodig over de weging van de inclusiecriteria. Het is nu onduidelijk of de criteria over vaardigheidstekorten in boosheidscontrole zwaarder wegen dan andere criteria en of jongeren aan alle criteria moeten voldoen. De handleiding moet hierin duidelijk zijn. Vervolgens is het nodig dat de jongeren die naar de leerstraf worden toegeleid aan de criteria voldoen. Ten tweede is de uitvoering van de module moreel redeneren een aandachtspunt. Moreel redeneren is een van de kernelementen van de interventie. In de handleiding, opleiding en supervisie kan hier meer aandacht aan worden besteed. Ten derde is van belang dat de kernelementen in de interventie duidelijk zijn omschreven en dat zij worden geregistreerd. Dit geldt in het bijzonder voor de kernelementen van netwerk en generalisatie. Ten vierde is het nodig om eventuele afwijkingen van kernelementen te registreren en is het van belang redenen waarom wordt afgeweken vast te leggen, zodat kan worden bepaald of onderbouwd wordt afgeweken. Tot slot is het aan te raden om bij de monitoring van de programma-integriteit gebruik te maken van een objectief criterium.

Is een veranderonderzoek haalbaar?

Bij de start en afronding van de TACt-leerstraf worden vragenlijsten afgenomen bij jongeren en ouders. Het merendeel van de jongeren – en de betrokken ouders – vult de vragenlijsten in. Een knelpunt is echter dat niet op alle programmadoelen vragenlijsten worden afgenomen en dat de afgenomen vragenlijsten volgens de onderzoekers niet altijd aansluiten bij het programmadoel. Tekorten aan vaardigheden van boosheidscontrole worden niet gemeten, en in plaats van de verandering in moreel redeneren worden denkfouten gemeten. Het is nodig om valide instrumenten in te zetten om de drie programmadoelen te meten. Als de programma-integriteit goed is kan worden overgegaan tot een veranderonderzoek. Op basis van de huidige instroom duurt het naar verwachting minimaal een jaar alvorens voldoende gegevens zijn verzameld om betrouwbare uitspraken te doen over de verandering.

Discussie

Op basis van de resultaten van de procesevaluatie van TACT Regulier en TACT Plus worden in de discussie knelpunten en contextuele factoren besproken die een hoge programma-integriteit kunnen belemmeren en de consequenties van het niet programma-integer toepassen van de interventie. We gaan in op de volgende punten.

- ③ De wijze waarop jongeren geïndiceerd worden voor TACT in de jeugdstrafrechtketen heeft consequenties voor het toeleiden van jongeren die voldoen aan de criteria. Onduidelijkheden in de handleidingen dragen daaraan bij.
- ③ Het strafrechtelijk kader waarbinnen de leerstraf wordt opgelegd en de consequenties daarvan voor het programma-integer uitvoeren van TACT.
- ③ Het onderscheidend kenmerk van TACT ten aanzien van andere interventies en wat het betekent als onderdelen niet programma-integer worden uitgevoerd.
- ③ Het onderscheid tussen TACT Regulier en TACT Plus en de consequenties van het niet toeleiden van de juiste doelgroep.
- ③ De consequenties van het ontbreken van een objectief criterium voor het monitoren van de programma-integriteit.
- ③ De consequenties van het ontbreken van objectieve meetinstrumenten voor het meten van verandering op de programmadoelen.

Op basis van de discussie worden mogelijkheden voor verder onderzoek en doorontwikkeling benoemd.

DSP-groep BV
Van Diemenstraat 410
1013 CR Amsterdam
+31 (0)20 625 75 37

dsp@dsp-groep.nl
KvK 33176766
www.dsp-groep.nl

DSP-groep is een onafhankelijk bureau voor onderzoek, advies en management, gevestigd aan de IJ-oeveren in Amsterdam. Sinds de oprichting van het bureau in 1984 werken wij veelvuldig in opdracht van de overheid (ministeries, provincies en gemeenten), maar ook voor maatschappelijke organisaties op landelijk, regionaal of lokaal niveau. Het bureau bestaat uit 40 medewerkers en een groot aantal freelancers.

Dienstverlening

Onze inzet is vooral gericht op het ondersteunen van opdrachtgevers bij het aanpakken van complexe beleidsvraagstukken binnen de samenleving. We richten ons daarbij met name op de sociale, ruimtelijke of bestuurlijke kanten van zo'n vraagstuk. In dit kader kunnen we bijvoorbeeld een onderzoek doen, een registratie- of monitorsysteem ontwikkelen, een advies uitbrengen, een beleidsvisie voorbereiden, een plan toetsen of (tijdelijk) het management van een project of organisatie voeren.

Expertise

Onze focus richt zich met name op de sociale, ruimtelijke of bestuurlijke kanten van een vraagstuk. Wij hebben o.a. expertise op het gebied van transitie in het sociaal domein, kwetsbare groepen in de samenleving, openbare orde & veiligheid, wonen, jeugd, sport & cultuur.

Meer weten?

Neem vrijblijvend contact met ons op voor meer informatie of om een afspraak te maken. Bezoek onze website www.dsp-groep.nl voor onze projecten, publicaties en opdrachtgevers.

DSP-groep is ISO 9001:2008 (kwaliteitsmanagement) gecertificeerd en aangesloten bij VBO en OOA.